

Klasik Arap Şiirinde Methiyenin Gelişimi

The Development of Eulogy in Classical Arab Poetry

Muhammed Mahmut OLÇUN

ORCID: [0000-0002-5218-9525](https://orcid.org/0000-0002-5218-9525) | E-Posta muhammedmahmudolcun@gmail.com

Arş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu,
Arapça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı

*Res. Assist. PhD., Karamanoğlu Mehmetbey University, Scholl of Foreign Languages, Department of Arabic
Translator And Interpreter*

Karaman / Türkiye

ROR ID: [037vfv096](https://ror.org/037vfv096)

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Olçun, Muhammed Mahmut. "Klasik Arap Şiirinde Methiyenin Gelişimi". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (Aralık 2022), 32-62.

<https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1177622>

Date of Submission (<i>Geliş Tarihi</i>)	20.09. 2022
Date of Acceptance (<i>Kabul Tarihi</i>)	31.10. 2022
Date of Publication (<i>Yayın Tarihi</i>)	15.12. 2022
Article Type (<i>Makale Türü</i>)	Research Article (<i>Araştırma Makalesi</i>)
Peer-Review (<i>Değerlendirme</i>)	Double anonymized - Two External (<i>İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme</i>). This article is extracted from my doctorate dissertation entitled "Eulogy In Andalusian Poetry In The Caliphate Period", supervised by Prof. Dr. Kemal TUZCU (Ph.D. Dissertation, Ankara University, Ankara/Türkiye, 2022). <i>Bu çalışma Prof. Dr. Kemal TUZCU danışmanlığında 31.05.2022 tarihinde tamamladığımız "Hilâfet Dönemi Endülüis Şiirinde Methiye" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.</i>
Ethical Statement (<i>Etik Beyan</i>)	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (<i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>)
Plagiarism Checks (<i>Benzerlik Taraması</i>)	Yes (<i>Evet</i>) – Turnitin.
Conflicts of Interest (<i>Çıkar Çatışması</i>)	The author(s) has no conflict of interest to declare. (<i>Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.</i>)
Complaints (<i>Etik Beyan Adresi</i>)	suifdergi@gmail.com
Grant Support (<i>Finansman</i>)	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. (<i>Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.</i>)
Copyright & License (<i>Telif Hakkı ve Lisans</i>)	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. (<i>Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.</i>)

Özet

Cahiliye Döneminin başlarında müstakil tema olarak kullanılmayan medîh teması daha çok diğer temalarda kaleme alınan şiirlerin içerisinde işlenmiştir. Bu dönemin ortalarından itibaren Nâbiğa ez-Zubyânî methiye türünde kaleme almış olduğu şiirleriyle gelir elde etmeye başlamıştır. Bu durum dönemin diğer şairlerine cazip gelmiş ve artık müstakil kaside formunda methiyeler kaleme almaya başlamışlardır. Sadru'l-İslâm Dönemine gelindiğinde, medîh teması ile nazmedilen kasidelerin kısmen kesintiye uğradığı görülmektedir. Bunun sebebi, bu dönemde İslamiyet'in yeni yerlere yayılmasından dolayı Müslümanların devamlı savaş ve mücadele halinde olmaları olarak gösterilmektedir. Bu dönemde methiyelerde kullanılan motiflerde önceki döneme göre bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Emevî Dönemine gelindiğinde, Müslüman topraklarının genişlemesi ve yaşanan siyasî gelişmeler methiyeye doğrudan etki etmiştir. Bu dönemde nazmedilen medîh temalı şiirlere bakıldığında büyük ölçüde Cahiliye Döneminde kaleme alınan methiyelerin içeriklerine geri dönüldüğü görülmektedir. Bu dönemde Emevî, Şîa, Hâricî ve Zubeyrî hizipleri ortaya çıkmıştır. Şairler bu siyasî akımlardan kendilerine yakın gördükleri hizbin taraftarlığını yaparak medîh temalı şiirleri bir siyasî propaganda aracına dönüştürmüşlerdir. Şairlerin toplum tarafından gördükleri itibar sebebiyle pek çok devlet adamı yanında kendisini öven şair gezdirerek büyük ihsanlarda bulunmuştur. Abbâsî Döneminde İslâm medeniyeti ilmî, sosyal, kültürel ve siyasî açılar gibi farklı yönlerden bir hayli ilerleme kaydetmiştir. Kaydedilen bu ilerleme doğal olarak methiyenin farklı konularda gelişmesine imkân sağlamıştır. Abbâsî Döneminde de methiyeler iktidarı elinde bulunduran kimseler tarafından kendilerini halka benimsetmek için siyasî bir silah olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra dönemin methiyeleri kazanılan zaferleri ve iç karışıklıkları tasvir etmesi bakımından tarihi kayıtlar olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Abbâsî Döneminin medîh şairleri Emevî Döneminin medîh şairlerinden miras aldıkları, şiirle kazanç elde etme huyunu daha da ileriye taşımışlardır. Zikredilen dönemde üst tabakaya mahsus olan, resmi şiir gibi itibar gören, gerçeklikten ve toplumsal duyguları yansıtmaktan oldukça uzak olan methiyelerin yanı sıra halk arasında, bütün toplumla ilişkili genel duyguları yansıtan methiyeler de nazmedilmiştir. Arap hâkimiyetindeki Endülüs'te kaleme alınan ilk medîh temalı şiirler, Doğu Arap şiirindeki genel çerçevede nazmedilmiştir. Endülüs'te nazmedilen medîh temalı şiirler her ne kadar üslup ve konu bakımından Doğu Arap şiirinin kopyası ve devamı gibi görünse de Araplar, Endülüs'ü fethettikten sonra burada daha öncesinde alışık olmadıkları iklim koşulları ve doğal güzelliklerle karşılaşmışlardır. Endülüs'ün bu doğal güzellikleri Arapların şiir konusundaki yetkinliklerini daha da geliştirerek onları şiirlerinde kısa ve hafif bahirler kullanmaya sevk etmiştir. Endülüs İslâm Devletinde de tıpkı Doğu İslam Devletlerinde olduğu gibi yaşanan siyasî çekişmeler methiyeye doğrudan etki etmiştir. Endülüslü methiye şairleri öncüleri ve çağdaşları olan Doğulu şairler gibi medîh temalı şiirleri kendilerine kazanç kapısı olarak görmeye devam etmişlerdir. Klasik Arap şiirinde önemli bir yer tutan methiye hakkında bütün dönemleri kapsayıcı bir çalışma bulunmaması bu makalenin hazırlanması ihtiyacını doğurmuştur. Bu çalışma ile klasik Arap şiirinde methiyenin doğuşu ve göstermiş olduğu gelişim irdelenerek dönemler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmamızın verileri, araştırma tekniklerinden nitel araştırma tekniği ve yorumlayıcı araştırma tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Arap Edebiyatı, Klasik Arap Şiiri, Kaside, Methiye, Memdûh

Abstract

The theme of eulogy which cannot be used as the main theme at the beginning of the Age of Jahiliyyah was scrutinized much more within the poems written about other themes. From the middle of this period, al-Nābigha ad-Dhubyānī began to earn money by writing poems in the genre of eulogy. This situation attracted the other poets of the period and they started to write eulogies in the form of qasida. It is seen that the qasida with the theme of the eulogy was partly interrupted in the Golden Age of Islam because in this period, the Muslims were in constant wars and struggle owing to the spread of Islam in new places. In this period, some changes occurred in the motifs used in the eulogy. The expansion of Muslim lands and the political developments experienced during the Umayyad Period had a direct impact on the eulogy. The poems with the theme of eulogy in the abovementioned period focused on the elements such as boasting about race and tribe as in the Age of Ignorance. In this period, Umayyad, Shi'a, Hāriċī and Zubeyrī factions appeared. The poets turned the poems with the theme of eulogy into a political propaganda tool by supporting the faction they feel close to these political movements. Due to the reputation of the poets by society, many statesmen praised by the poets took these poets with them and bestowed on the poets much. In the Abbasid period, the Islamic State made great progress in different such as scientific, social, cultural, and political aspects. This progress naturally allowed the eulogy to develop in different topics. Even in the Abbasid Period, eulogies continued to be used as a political weapon by the people in power to be accepted by society. Additionally, the eulogies of this period also appear as historical records in terms of describing the victories and internal turmoil. Eulogy poets of the Abbasid Period took the habit of making money with poetry inherited from the eulogy poets of the Umayyad Period a step further. Apart from the eulogies that were special to the upper class, respected as official poetry, and far from reflecting reality and social feelings in the abovementioned period, there were also eulogies reflecting the general feelings associated with the whole society among the people. The first eulogy poems written in Andalusia under Arab rule were penned in the general framework of Eastern Arabic poetry. Even if the eulogy poems written in Andalusia seem to be a replica and a sequel of Eastern Arabic poetry in terms of style and subject, after they conquered Andalusia, the Arabs encountered climatic conditions and natural beauties that they were not accustomed to before. These natural beauties of Andalusia further developed the competence of the Arabs in poetry and prompted them to use short and light couplets in their poems. The political conflicts experienced in the Islamic State of Andalusia, just as in the Eastern Islamic States, had a direct impact on the eulogy. Andalusian eulogy poets maintained to see the eulogy poems as a source of income for themselves like the Eastern poets who are their predecessors and contemporaries. The absence of a study covering all periods of the eulogy that has an important place in classical Arabic poetry paved the way for this article. This study aims to show the differences among the periods by analysing the birth of eulogy and its development in classic Arab literature. In this study, the data was obtained by the qualitative and interpretive research methods.

Keywords: Classical Arabic Literature, Classical Arabic Poetry, Poem, Eulogy, the Praised.

Giriş¹

Medîh şiirleri, hiciv şiirlerinde olduğu gibi karşı taraftaki kimsenin veya nesnenin övgüye layık olacak şeylerden uzak tutulup kötü özelliklerinin ön plana çıkarılması veya kendisinde olmadığı halde varmış gibi kötü sıfatların nispet edilmesi şeklinde değildir. Bilakis, övülen kimsenin, nesnenin veya mekânın; cömertlik, cesaret, zekilik, yiğitlik, adalet, doğal güzellik, fiziksel güzellik, iffet, sahiplenme, himaye etme, düşmanı bozguna uğratma gibi kendisini üstün kılacak özelliklerinin betimlenmesidir.²

Medîh şiirleri, klasik Arap şiirinin en eski edebî sanat türlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde övgü barındırdığı için her devirde, her devlet ve kabilede, her edebiyatta kendisine mümtaz bir yer bulmuş ve en yaygın şiir temalarından bir tanesi olmuştur. Kendisini maddî veya kuvvet olarak zayıf durumda hisseden şairler kendilerinden daha güçlü olarak tasavvur ettikleri insanlara methiyeler nazmetmişlerdir. Şairler memdûhlarını överken onları genellikle dağ, deniz, kasırga, şimşek, aslan, at, yağmur, güneş, ay, ateş gibi gücünden korktukları olgulara benzeterek medîh şiirlerini nazmetmişlerdir. İnsanlığın ilk zamanlarından bu yana dini ritüellerde insanların inanmış oldukları ve tapındıkları tanrılara ya da putlara methiyeler düzdükleri de bilinmektedir. Bu sebeplerle pek çok şair değişik nedenlerle medîh şiirleri nazmetmişlerdir.³

Türkiye’de daha önce klasik Arap şiirindeki methiye temasına ilişkin bazı akademik çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Söz konusu bu öncül çalışmaların daha ziyade belirli dönemlerde yaşamış belirli şairlere yoğunlaştığı tespit edilmektedir. Bu bağlamda, Câhiliye Dönemindeki methiyeler hususunda, *Cahiliye Döneminin Meşhur Üç Medîh Şairi en-Nâbiğa, Zuheyr ve el-‘Aşâ*⁴ adlı çalışmayı, Sadru’l-İslam Dönemindeki methiyeler hususunda, Hz.

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Kemal TUZCU danışmanlığında 31.05.2022 tarihinde tamamladığımız “*Hilâfet Dönemi Endülüş Şiirinde Methiye*” başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from my doctorate dissertation entitled “*Eulogy In Andalusian Poetry In The Caliphate Period*”, supervised by Prof. Dr. Kemal TUZCU (Ph.D. Dissertation, Ankara University, Ankara/Türkiye, 2022).

² Ebû'l-Ferec Kudâme b. Cafer, *Kitâbu Nakdi’ş-Şi’r* (İstanbul: Matba’atu’l-Cevânib, 1881), 20-22.

³ İmîl Nâşîf, *Erva’u Mâ Kîle fi’l-Medîh* (Beyrut: Dâru’l-Cil, 1992), 9-10.; Sirâcu’d-Dîn Muhammed, *el-Medîh fi’ş-Şi’ri’l-Arabî* (Beyrut: Dâru’r-Râtıbi’l-Câmi’iyye, bty.), 6.; İsmail Durmuş, “Methiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), 29/406-408.

⁴ Muhammed Mahmut Olçun, “Cahiliye Döneminin Meşhur Üç Medîh Şairi en-Nâbiğa, Zuheyr ve el-‘Aşâ”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi* 4/1 (2022), 1-17.

Muhammed'in Şairi Hassân b. Sâbit'in Şiirlerinde Övülen ve Yerilen Değerler,⁵ Hassân b. Sâbit'in Methiyeleri⁶ ve Sahabe-i Kirâm'ın Peygamber Efendimize Methiyeleri⁷ adlı çalışmaları zikretmek mümkündür. Emevîler Dönemindeki methiyeler hususunda ise *el-Ahtal'ın Emevilere Methiyeleri*⁸ adlı çalışmanın kaleme alındığı gözlemlenmektedir. Abbasiler dönemindeki methiyeler hususunda, *el-Mutenebbî'nin Seyfüddevle'ye Methiyeleri (Seyfiyyât)*,⁹ *Mervân b. Ebî Hafsa ve Methiyeleri*,¹⁰ *el-Buhturî'nin Methiyeleri*,¹¹ ve *İki Kaside Bağlamında Mütenebbî'nin İhşîdî Hükümdarı Ebü'l-Misk Kâfûr'a Methiye ve Hicivleri*¹² adlı çalışmalara rastlanmaktadır. Endülüs'teki methiyeler hususunda, *İbn Behîc el-Endelûsî'nin Hz. Aişe'ye Methiyesi (Lafız ve Delalet Açısından Bir Araştırma)*,¹³ *Hz. Muhammed (a.s.) için Yazılan Şiirlerin Endülüs'teki Yansımaları: Kasîde fî Medhi'n-Nebî Geleneği*¹⁴ ve *Endülüs Şiirinde Medih -Murâbitlar ve Muvahhidler Dönemi*¹⁵ adlı çalışmaları saymak mümkündür. Klasik Arap şiirindeki methiye sanatını çeşitli perspektiflerden ele alan diğer yayınlar arasında ise *Klasik Arap Methiyelerinde Yaygın Şekilde Övülen Özellikler*¹⁶ ve *Şair-Yönetici Bağlamında Arap Şiirinde Medih Teması Üzerine Bir İnceleme*¹⁷ adlı çalışmalar yer almaktadır.

⁵ Dursun Hazer, "Hz. Muhammed'in Şairi Hassân b. Sâbit'in Şiirlerinde Övülen ve Yerilen Değerler", *İslâmî İlimler Dergisi* 1/1 (2006), 85-116.

⁶ Esat Ayyıldız, "Hassân b. Sâbit'in Methiyeleri", *ICHES Uluslararası İnsani Bilimler ve Eğitim Bilimleri Kongresi*, ed. Meriç Eraslan (İzmir: Asos Yayınevi, 2019), 286-298.

⁷ Nairouza Mahmoud vd., "Sahabe-i Kirâm'ın Peygamber Efendimize Methiyeleri", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2015), 159-195.

⁸ Esat Ayyıldız, "el-Ahtal'ın Emevilere Methiyeleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57/2 (2017), 936-960.

⁹ Esat Ayyıldız, "el-Mutenebbî'nin Seyfüddevle'ye Methiyeleri (Seyfiyyât)", *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2020), 497-518.

¹⁰ Cüneyt Maral, "Mervân b. Ebî Hafsa ve Methiyeleri", *Artuklu Akademi* 8/2 (2021), 400-411.

¹¹ Esat Ayyıldız, "el-Buhturî'nin Methiyeleri", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2021), 136-153.

¹² Fuat Daş, "İki Kaside Bağlamında Mütenebbî'nin İhşîdî Hükümdarı Ebü'l-Misk Kâfûr'a Methiye ve Hicivleri", *Nüsha* 22/54 (2022), 43-72.

¹³ Ousama Ekhtiar, "İbn Behîc el-Endelûsî'nin Hz. Aişe'ye Methiyesi (Lafız ve Delalet Açısından Bir Araştırma)", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2013), 29-62.

¹⁴ Nizamettin Parlak, "Hz. Muhammed (a.s.) için Yazılan Şiirlerin Endülüs'teki Yansımaları: Kasîde fî Medhi'n-Nebî Geleneği", *Akademik Siyer Dergisi* 2 (2020), 69-79.

¹⁵ Ebuzer Sarp, "Endülüs Şiirinde Medih -Murâbitlar ve Muvahhidler Dönemi-", *İslami Araştırmalar Dergisi* 31/1 (2020), 89-111.

¹⁶ Esat Ayyıldız, "Klasik Arap Methiyelerinde Yaygın Şekilde Övülen Özellikler", *Filoloji Alanında Teori ve Araştırmalar II*, ed. Yılmaz Kurt (Ankara: Gece Kitaplığı, 2020), 67-95.

¹⁷ Yusuf Sami Samancı, "Şair-Yönetici Bağlamında Arap Şiirinde Medih Teması Üzerine Bir İnceleme", *Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2022), 37-64.

Bu çalışmayı daha önceki çalışmalardan ayıran husus, klasik Arap şiirindeki medîh konusuna daha genel anlamda değinilecek olmasıdır. Bu makalede, klasik Arap şiirinde methiyenin ortaya çıkışı ve süreç içerisinde gösterdiği gelişim irdelenerek dönemler arasındaki farklılıkların ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın verilerinin ise nitel araştırma tekniği ile yorumlayıcı araştırma tekniğinin kullanımıyla elde edilmesi planlanmaktadır.

1. Cahiliye Şiirinde Methiye

Cahiliye Döneminde pek çok şair kabilesindeki bir kahramanı, kabile reisini övmek amacıyla veya güzel misafir ağırladıklarını belirtmek, şereflerini izhar etmek, soyunun saflığını belirtmek gibi nedenlerle medîh şiirine yönelmiştir. Dönemin başlarında şairler methiyelerini nazmederlerken karşılığında bir ödül veya bir mükâfat beklentisi içerisinde girmemişlerdir. Medîh şiiri yazdıkları kişinin üstünlüğünü kabul etme, teşekkür veya makam sahibi birisine minnetini ifade etme gibi amaçlarla şiirlerini inşâd etmişlerdir. Cahiliye Döneminin sonlarına doğru krallar ve kabile reisleri şairlere, kendilerine düzdükleri methiyeler sebebiyle para hibe etmeye başlamışlardır. Bazı şairler bu durumu fırsata çevirerek para için methiye nazmetmişlerdir. Zamanla yönetimi elinde tutan idareciler hedeflerine daha hızlı ulaşmak ve insanların kendilerine biat etmelerini kolaylaştırmak amacıyla yanlarında maharetlerini öven şairler bulundurmışlar ve bu şairlere yüklü miktarda para ödemişlerdir. Zira dönemin toplumunda şairlere büyük bir itibar atfedilmekte olup sözleri delil olarak kabul edilmektedir. O dönemde halk, bir şair bir kimseyi övüyorsa ona yaklaşmakta, başka birisini yeriye ise o kimseden uzaklaşmaktadır.¹⁸

İbn Reşîk el-Şayravânî'nin (ö. 456/1064) *el-'Umde* adlı eserinde Nâbiğa ez-Zubyânî (ö. M. 604) hakkındaki "Nâbiğa ez-Zubyânî yetişip, kralları övüp, şiirleri karşılığında onlardan hediye alıncaya kadar Araplar şiirle kazanç sağlamıyorlardı." sözü ve devamında "O kadar çok para kazandı ki artık kralların verdikleri sayesinde altın ve gümüş kaplarda yiyip içiyordu."¹⁹ ifadesinden hareketle Cahiliye Döneminde medîh şiirinin kazanç kapısı haline gelmesine zemin hazırlayan şairin Nâbiğa ez-Zubyânî olduğunu ifade edebiliriz. Nâbiğa ez-Zubyânî'nin medîh

¹⁸ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî el-'Aşru'l-Câhilî* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1960), 210-212.; Nâsîf, *Ervâ'u Mâ Kîle*, 13-14.; Muhammed, *el-Medîh*, 7.

¹⁹ İbn Reşîk el-Şayravânî, *el-'Umde fi Şimâ'ati's-Şi'ri ve Nakdihi* (Kahire: Mektebetu'l-Hancî, 2000), 1/119.

şairleri nazmederek fazlaca para kazanmış olması neticesinde yaşadığı dönemde ve sonraki dönemlerde diğer şairlerin de bu alana meylettikleri ve medîh şiirinin yayılmasına ve gelişmesine katkı sağladıkları sonucunu çıkarabiliriz.

Cahiliye Döneminin başlarında medîh temalı şiirler, müstakil birer şiir olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bu dönemdeki methiyeler daha çok fahr, hamâse gazel, mersiye gibi temalarda nazmedilen şiirlerin içerisine serpiştirilmiş beyitler olarak belirmiştir.²⁰ Cahiliye Döneminin başlarında yaşayan Yahudi şair es-Semev'el b. Ğarîd b. 'Âdiyâ' (ö. M. 560)'nın fahr türünde nazmettiği şiirinin içerisinde kendi kabilesini övmesi bu durum için güzel bir örnek niteliğindedir.

وما مات منا سيّد في فراشه
ولا طلّ منا حيث كان قبيل
صَفَوْنَا فَلَمْ نَكْذُرْ وَأَخْلَصَ سِرَّنَا
إِنَّا أَطَابَتْ حَمَلْنَا وَفُحُولُ
وَمَا أُحْمِدَتْ نَارٌ لَنَا دُونَ طَارِقِ
وَلَا دَمْنَا فِي النَّازِلِينَ نَزِيلُ²¹

"Bizden hiçbir efendi yatağında ölmemiştir. Bizden öldürülen her bir kişinin de intikamı ne şekilde olursa olsun alınmıştır.

Saflaşık, bulanık olmadık ve insanlar sırrımıza sadık oldular. Bizim malımız mülkümüz ve hayvanlarımız da güzeldir.

*Bizim ateşimiz, ocağımız gece kapıyı çalan misafirin yüzüne karşı söndürülmemiştir. Gelen hiçbir misafir bizi kınamamıştır."*²²

es-Semev'el'in inşâd ettiği bu şiir, fahr türünde olmasına karşın içerisinde medîh barındırmaktadır. Şair kasidesinde, kabilesinin cesaret yönünü ve soylarında herhangi bir melezlik bulunmadığını, safkan olduklarını belirterek ırkını övmüştür. Belirtmiş olduğumuz son beyitte ise kabilesinin ne denli misafirperver olduğunu tasvir ederek cömertlik yönlerini methetmektedir.

²⁰ Mustafa Sadık er-Râfi'î, *Târîhu Âdâbi'l-'Arab* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000), 3/72.

²¹ Ebû Temmâm Hâbib b. Evsî't-Ťâî, *Dîvânu'l-Hamâse* (Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998), 21-22.

²² Bu şiirin tercümesi daha önce Halim Öznurhan tarafından yapılmıştır. Bkz.: Halim Öznurhan, "Arap Şiirinde Fahr Teması", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/22 (2006), 152.

Cahiliye Döneminin ortalarına doğru müstakil olarak medîh temalı şiirler nazmedilmeye başlanmıştır. Methiye, Arap şairlerin yoğunlukla yöneldikleri bir şiir türü konumuna ulaşmıştır.²³ Kudâme b. Cafer (ö. 337/948), İbn Reşîk el-Şayravânî (ö. 456/1064) gibi müellifler Cahiliye Dönemi şiirinin konularını sunarken medîh şiirini müstakil bir tema olarak saymışlardır. Hatta Kudâme b. Cafer şiirin konularını medîh ve hiciv olmak üzere iki kısımda ele alıp nesîb ve mersiye metni methiyenin türü olarak saymaktadır.²⁴

Cahiliye Döneminde medîh şiirinin gölgesinde i'tizar ve isti'tâf adı verilen şiir türleri doğmuştur. Şairler işledikleri suç sebebiyle kabile reisi veya kraldan aflarını talep ederek, korku ve umut duygularını güzel bir biçimde harmanlamak suretiyle özür dileme, şefkat bekleme, teşekkür etme, ricada bulunma gibi içeriklerle nazmettikleri şiirler mukabilinde bağışlanmayı ummuşlardır. Bu şiirlere her ne kadar i'tizar ve isti'tâf şiiri adı verilmiş olsa de içerik bakımından özürden ve bağışlanmayı talep etmekten çok, karşı tarafın methiyesini barındırmaktadır. Öyle ki bu şiirlerdeki medîh ifrat derecesine kaçmakta olup makul olmayacak şekilde abartılarak memdûh övülmektedir.²⁵

Bu dönemin meşhur şairlerinden 'Alkame el-Fahl (ö. 3/625)'in kardeşi Şe's'i esir alan Gassânî hükümdarı el-Hâris b. Cebele el-Gassânî (ö. M. 569)'ye onu serbest bırakması için yazdığı şiiri Cahiliye Dönemi i'tizar ve isti'tâf şiirine güzel bir örnek teşkil etmektedir. el-Hâris b. Cebele'nin şiirde geçen "Şe's de senin bağışından büyük bir kova hak etti." beytini duyar duymaz Benû Temîm kabilesinden esir edilen herkesin serbest bırakılmasını emrettiği rivâyet edilir.²⁶ 'Alkame el-Fahl'ın nazmettiği kırk üç beytlik şiirin birkaç beyti şu şekildedir;

تَنَزَّلَ مِنْ جَوِّ السَّمَاءِ يَصُوبُ

وَلَسْتُ بِإِنْسِيٍّ وَلَكِنَّ مَالِكًا

فَحَقُّ لِسَاسٍ مِنْ نَدَاكَ دُنُوبُ

وَ فِي كُلِّ حَيٍّ قَدْ حَبَطَتْ بِنِعْمَةٍ

²³ Hanna el-Fâhûrî, *el-Câmi'u fi Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî el-Edebu'l-Kadîm* (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1985), 146.

²⁴ Ebû'l-Ferec, *Kitâbu Nakdi's-Şi'r*, 20.; el-Şayravânî, *el-'Umde*, 2/796.

²⁵ Dayf, *el-'Aşru'l-Câhili*, 211.

²⁶ el-Mufađdal b. Muhammed eđ-Đabbî, *el-Mufađdaliyyât* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1963), 390-391.

فَأَيُّ امْرُؤٍ وَسَطَ الْقَبَابِ غَرِيبٌ²⁷

فَلَا تَحْرِمِي نَائِلًا عَن جَنَابَةٍ

“Sen bir insan değilsin. Ancak gökyüzünden alçalarak inen bir meleksin.

Her mahalleyi nimetlendirdin, iyilikte bulundun. Şe’s de senin bağışından büyük bir kova hak etti.

Beni uzağa atıp bağışından mahrum etme. Ben kubbelerin ortasında vatanından uzakta olan birisiyim.”²⁸

‘Alkame, isti’taf türünde nazmettiği bu kasidesinde övdüğü kişinin yüce şahsiyetini, bağışlayıcılık yönünü ve cömertliğini methetmektedir.

Dönemin meşhur şairlerinden olup içki ve av meclislerini sevmesiyle bilinen, muallaka şairlerden olan İmru’u’l-Kays (ö. M. 540), düşmanlarıyla yaşamış olduğu bir problem nedeniyle Benû Şuğl kabilesine mensup olan Câriye b. Mur b. Hânel’den yardım istemeye gitmiştir. Câriye b. Mur kendisini koruması altına almış ve güzelce ikramda bulunmuştur. Bunun üzerine şair Benû Şuğl kabilesini öven bir kaside nazmetmiştir. Bu kasidenin bazı beyitleri şöyledir:

فَمَنْ شَاءَ فَلْيَنْهَضْ لَهَا مِنْ مُقَاتِلِ

أَبْتِ أَجَا أَنْ تُسَلِّمَ الْعَامَ جَارَهَا

وَأَسْرُخْهَا عِبًّا بِأَكْنَفِ حَائِلِ

تَبِيْتُ لَبُونِي بِالْقَرِيَّةِ أَمَّنَّا

وَتَمْنَعُ مِنْ زُمَاةِ سَعْدٍ وَنَائِلِ²⁹

بُنُو ثَغَلٍ جِيرَانُهَا وَحُمَاهَا

“Tay’ ahalisi yıl boyunca komşularını teslim etmeyi reddettiler. Kim komşunun nasıl korunacağını öğrenmek isterse onlarla savaşa kalksın.

Develerim el-Şurayye denilen yerde güven içerisinde geceler. Hâil denilen yerin değişik taraflarında zaman zaman onları otlatırım.

Benû Şuğl’un komşuları ve korudukları, S’ad ve Nâil’in okçularından korunurlar.”

²⁷ Ahmed Şakr, Şerhu Dîvânî ‘Alkame el-Fahl (Kahire: el-Matba’atu’l-Mahmûdiyye, 1935), 9-19.

²⁸ Bu kasidenin farklı bir rivayetinin Türkçeye tam tercümesi ve incelemesi için bakınız: Esat Ayyıldız, “Alkame b. ‘Abde el-Fahl ve İki Kasidesi”, *İslâm, San’at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi* 36 (2020), 389-415.

²⁹ İmru’u’l-Kays, *Dîvânü İmrii’l-Kays* (Kahire: Dâru’l-Me’ârif, 1984), 94-96.

Şairin Benû Şuğl kabilesini övmek için yazdığı şiirine Hâlid b. Esmâ' en-Nebhânî'ye serzenişte bulunarak başladığı görülmektedir. Şair, memdûhunun komşularını nasıl koruyup kolladığını anlatarak Benû Şuğl kabilesinin cesaret yönünü övmektedir. Benû Şuğl kabilesinin sınırları içerisinde kendisine ve hayvanlarına zarar gelmeyeceğini, onların güvencesiyle kimsenin oyun oynayamayacağını ifade ederek onların gücünü ve himayesini methetmektedir.

2. Sadru'l-İslâm Şiirinde Methiye

Hz. Peygamber'e (sav.) milâdî 610 yılında ilk ayetin vahyedilmesiyle başlayan Sadru'l-İslâm Döneminde, Kureyşliler'in İslâm'a karşı açmış oldukları savaş neticesinde hem müşriklerin hem de Müslümanların medîh şiiri ile meşgul olmaya pek vakti kalmamıştır. Kureyş kabilesi ile olan mücadele bitince, Müslümanlar İslâmiyet'i yaymak amacıyla farklı milletlerle savaflara girişmişler ve uzun süre şiir ve şiir rivâyeti meselesiyle ilgilenmemişlerdir. Bu sebeple Sadru'l-İslâm Döneminin başlarında medîh temalı şiirler bir duraklama devresi geçirmiştir. Bu zaman diliminde methiyelerden daha ziyade karşı tarafı yeren, karşılıklı atışma şeklinde geçen ve savaflarda etkin bir biçimde kullanılan hiciv temalı şiirlerin nazmedildiği görülmektedir.³⁰

İslâm dininin yayılıp tabilerinin çoğalmasıyla birlikte siyasî bir devlet nizamı sağlandıktan sonra medîh temalı şiirler yeniden nazmedilmeye başlanmıştır. İslâmiyet, medîh şiirini bütünüyle menetmemiş olup bilakis cahiliye adetleriyle şiirde övünmeyi yasaklamıştır. Zira Hz. Peygamber'in (sav.) şiir dinlediği ve Hâssân b. Sâbit (ra.) (ö. 60/680) gibi hususi şairlerinin bulunduğu rivâyet edilmektedir.³¹

İslâmiyet'in ilan edilmesiyle birlikte Müslüman olan Arapların Cahiliye Döneminde edinmiş oldukları örf ve adetlerinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişim doğal olarak medîh şiirini de etkilemiştir. Cahiliye Döneminde puta tapmak, şarap içmek, kadınlarla beraber olmak gibi üstün meziyet sayılan ve methiyelere konu olan olgular artık sapkınlık

³⁰ Muhammed b. Sellâm el-Cumahî, *Tabakâtü's-Şu'arâ'* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 32.; Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Aşru'l-İslâmî* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 2002), 46-50.

³¹ Muhammed, *el-Medîh*, 18.

olarak kabul edilmekte olup Müslüman olan bir kimsenin bunlardan sakınması gerektiği görüşü kabul görmektedir.³²

Sadru'l-İslâm Döneminde nazmedilen medîh şiirlerinin konusunu genellikle Hz. Peygamber (sav.), İslâm dininin yücelikleri, bu dönemde gerçekleştirilen fetihler gibi meseleler oluşturmaktadır. İslâmiyet'le birlikte medîh şiirine, adalet, zekât vermek, namaz kılmak, hacetmek, oruç tutmak, cihat etmek, takvalı olmak gibi, övgü malzemesi olarak kullanılacak yeni kavramlar girmiştir. Hz. Nebî (sav.)'in, şairlerin Cahiliye Döneminde yaptıkları gibi memdûhu vasfederken mübalağaya kaçmalarını yasaklamasıyla bu dönemde medîh şiirinin üslubu biraz daha gerçekçi bir zemine kaymıştır.³³

Cahiliye Döneminin son çeyreğine kadar itibar sahibi olan şairler, onurunu ve ağırlığını koruyanlar dışında, medîh şiirini kazanç kapısı olarak gördükleri vakit yavaş yavaş toplum nazarındaki etkilerini kaybetmeye başlamışlardır. İslâmiyet'in gelmesiyle birlikte medîh şiirinin kazanç kapısı olma özelliği hemen hemen ortadan kalkma derecesine ulaşmıştır. Nitekim hem Hz. Peygamber (sav.) hem de Hulefâ-i Râşidîn (ra.) şiirle kazanç sağlamayı çirkin bir iş olarak görmüşlerdir. Öyle ki, Hulefâ-i Râşidîn (ra.) şiirin değerinin para ile ölçülemeyeceği kanaatinde olmuşlardır. Bunun neticesinde bu dönemde yaşayan Müslüman şairler gelir elde etme kaygısıyla methiyeler nazmetmemişlerdir.³⁴

Muhadram şairler arasında yer alan Ka'b b. Zuheyr (ra.)'nın (ö. 24/645) Hz. Peygamber'i (sav.) ve ashâbını (ra.) methettiği, "*Bânet Suâd*" veya "*Kasîdetu'l-Burde*" diye isimlendirilen kasidesi, Sadru'l-İslâm Döneminin meşhur medîh kasidelerinden bir tanesidir. Hz. Muhammed'in (sav.) şaire, şiirini inşâd ederken hırkasını giydirmesi sebebiyle bu kasideye "*Kasîdetu'l-Burde*" yani "*Hırka*³⁵ Kasidesi" isminin takıldığı rivâyet edilmektedir.³⁶ Bu meşhur kasidenin bazı beyitleri şu şekildedir;

³² Muhammed, *el-Medîh*, 18.

³³ Dayf, *el-Aşru'l-İslâmî*, 53.; Nâşîf, *Erva'u Mâ Kîle*, 14-15.

³⁴ el-Şayrânî, *el-Umde*, 1/122.; Nâşîf, *Erva'u Mâ Kîle*, s. 15.

³⁵ Bu hırkayı daha sonra Ka'b b. Zuheyr'den (ra.) Hz. Mu'âviye (ra.) yirmi bin dirhem karşılığında satın almıştır. Hz. Mu'âviye (ra.)'nın hırkayı satın almasından sonra Halifeler ramazan ve kurban bayramlarında bu hırkayı giymiş oldukları rivâyet edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ'* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1958), 1/156.

³⁶ İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ'*, 1/154-156.

مُهْتَدٌ مِنْ سُبُوفِ اللَّهِ مَسْلُوفٌ

إِنَّ الرَّسُولَ لَسَيْفٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ

قَوْمًا وَ لَيْسُوا مَجَازِيعًا إِذَا نِيلُوا

لَا يَفْرَحُونَ إِذَا نَالَتْ رِمَاحُهُمْ

مَا إِنَّهُمْ عَنْ حِيَاضِ الْمَوْتِ هَلِيلٌ³⁷

لَا يَقَعُ الطَّعْنُ إِلَّا فِي نُحُورِهِمْ

“Şüphesiz ki Rasûl kendisiyle hidayete ulaşılan bir kılıçtır. Allah’ın kılıçlarından keskin bir Hind kılıcıdır.

Onlar (Ashâb ra.) mızraklarıyla bir kavme galip geldikleri zaman mutlu olmazlar! Mağlup oldukları zamanda kaygıya kapılmazlar.

Mızrak onları göğüslerinden başka bir yerden vurmaz. Onlar için ölüm havuzundan (savaş meydanından) korkup kaçmak yoktur.”³⁸

Şair, bu şiirinde Hz. Peygamber’in (sav.) yüce gönüllülüğünü ve azametini methetmektedir. Ayrıca methiyesinin içerisine ashâbı (ra.) da katarak hicret emrini alır almaz mallarını, mülklerini, vatanlarını bırakarak hicret ettiklerini belirtmesiyle onların teslimiyet ve cesaretlerini yönlerini övmektedir. Bunların yanı sıra ashâbın (ra.) vakarını, inançlarını ve son olarak onların savaşta öne atılmaktan geri durmadıklarına ve savaş meydanından asla kaçmadıklarına vurgu yaparak tekrar cesaret yönlerini methetmektedir.

Ka’b b. Zuheyr (ra.) “Kasîdetu’l-Burde’sinde muhâciri (ra.) methetmiş fakat enşâr (ra.) hakkında bir şey söylememiştir. Müslüman olduktan sonra enşârı (ra.) övdüğü otuz üç beyitten müteşekkil olan bir kaside nazmetmiştir. Bu kasidesinin bazı beyitleri şunlardır;

يَوْمَ الْهَيَاجِ وَقُبَّةِ الْجَبَّارِ

وَالْبَادِلِينَ نَفْسَهُمْ لِنَبِيِّهِمْ

مِنْهَا تَصَوَّعَ فَأَرَهُ الْعَطَّارِ

وَهُمْ إِذَا انْقَلَبُوا كَأَنَّ ثِيَابَهُمْ

وَالضَّارِبُونَ عَلَاوَةَ الْجَبَّارِ³⁹

وَالْمُنْعِمُونَ الْمُفْضِلُونَ إِذَا شَتَّوْا

³⁷ Ka’b b. Zuheyr, *Dîvânü Ka’b b. Zuheyr* (Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1998), 60-67.

³⁸ Bu şiirin tercümesi daha önce Halim Öznurhan tarafından yapılmıştır. Bkz: Ahmet Kâzım Ürün, *Klasik Arap Edebiyatı* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2015), 59-60.

“Savaş gününde canlarını Nebîlerinin ve Allah’ın Beyt-i Harâm’ının uğruna kurban ederler.

Elbiselerini çevirdikleri zaman sanki onların elbiselerinden misk kutusundan çıkan koku gibi bir koku yayılır.

Kısa girdikleri zaman bolca lütufta bulunan ve bolca iyilik yapandılar. Zorbaların boyunlarını da vurandılar.”

Ka’b (ra.), enşârın (ra.) şeref yönlerini, zekâlarını ve cömertliklerini övmektedir. Son beyitte ise dinlerini savunmakta ve Hz. Nebî (sav.) için en değerli varlıkları olan canlarını karşılık gözetmeksizin vermekten çekinmediklerini belirterek cesaret ve yeni dinlerini kabullenme yönlerini methetmektedir.

Cahiliye Döneminde pek çok krala methiyeler nazmeden hatta Nâbiğa’nın yerini alarak saray şairi konumuna erişen Hâssân b. Sâbit (ra.) (ö. 60/680) İslâmiyet’i seçtikten sonra Hz. Peygamber’in (sav.) şairi konumuna gelmiş ve Hz. Muhammed’i (sav.) metheden pek çok kaside nazmetmiştir.⁴⁰ Bu kasidelerden bir tanesinin bazı beyitleri şu şekildedir;

وَضَمَّ إِلَهُ اسْمُ النَّبِيِّ إِلَى اسْمِهِ إِذَا قَالَ فِي الْحَمْسِ الْمُؤَدَّنُ أَشْهَدُ

وَأَنْدَرْنَا نَارًا وَبَشَّرَ جَنَّةً وَعَلَّمَنَا الْإِسْلَامَ فَاللَّهُ نَحْمَدُ

تَعَالَيْتَ رَبُّ النَّاسِ عَنْ قَوْلٍ مَنْ دَعَا سِوَاكَ إِلَهًا أَنْتَ أَعْلَى وَأُمَجَّدُ⁴¹

“İlâh, Nebî’nin ismini müezzin beş vakit şahadet getirdiği zaman kendi isminin yanına ekledi.

O, bize cehennemi haber verip cennetle müjdeledi. Bize İslâm’ı öğretti, Allah’a hamd ederiz.

Ey insanların rabbi, senden başka ilahlara dua eden kişinin sözünden yüce oldun. Sen en yüce ve en şerefliisin.”

Hâssân b. Sâbit (ra.) oldukça yalın bir üslupla Hz. Peygamber (sav.)’i methettiği bu kasidesinde, Hz. Muhammed (sav.)’in adının beş vakit ezanda Allah’ın adıyla anılacak kadar

³⁹ Ka’b b. Zuheyr, *Dîvân*, 19-20.

⁴⁰ Fuat Sezgin, *Târîhu’t-Turâsi’l-‘Arabî* çev. Mahmud Fehmi Mecâzî (Suudi Arabistan: İdâratu’s-Sekâfe ve’n-Neşr bi’l-Câmi’a, 1991), 2/312.

⁴¹ Hâssân b. Sâbit el-Enşârî, *Dîvânu Hâssân b. Sâbit el-Enşârî* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1994), 54.

şanın ve şerefine yüceliğini övmektedir. Ayrıca kendisine risâlet geldikten sonra putlara tapınmak gibi sapkınlıkları ortadan kaldırmasıyla ümitsizliği gidererek müjdeleyici olma yönünü, aydınlatıcı ve yol gösterici olmasıyla doğruluk ve dürüstlük yönünü, memdûhunu pürüzsüz Hind kılıcına benzetmekle de adalet yönünü methetmektedir.

3. Emevî Şiirinde Methiye

Sadru'l-İslâm Döneminin sona erip Emevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte gelişen siyasî olaylar medîh şiirinin seyrini doğrudan etkilemiştir. Emevî Dönemi'nde methiyeler, Cahiliye Döneminde olduğu gibi kabile ve ırk ile övünmenin belirginleşmesinin yanı sıra siyasî kutuplaşmaların propagandası haline dönüşmüştür. Bu dönemde Emevî, Şîa, Hâricî ve Zubeyrî hizipleri ortaya çıkmış ve dönemin şairleri kendilerine yakın gördükleri hiziplerin taraftarlığını yaparak hilâfetin kendi idarecilerine layık olduğunu bildiren şiirler inşâd etme eğilimi içerisine girmişlerdir.⁴²

Cahiliye Döneminin ortalarında ortaya çıkıp Sadru'l-İslâm Döneminde son bulan medîh şiiriyle kazanç sağlama, Emevî Döneminde tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Buna zemin hazırlayanlar özellikle Emevî Halifeleri olmuştur. Bu dönemde Emevî Halifeleri kendilerini metheden şairleri desteklemişler ve onları cömertçe mükâfatlandırmışlardır. Bu sebeple değişik bölgelerden pek çok şair para kazanmak amacıyla gruplar halinde Şâm'a gelmiş, Emevî Halifelerinin siyasetini savunarak Sıffin olayında hakları olan hilâfeti aldıklarını vurgulayan methiyeler düzmüşlerdir.⁴³

Emevî Döneminde şairler, "Halîfe Şairi" unvanını alabilmek için daima Halifelerin etrafına toplanmışlar ve memdûhları için nazmettikleri methiyelerde son derece mübalağaya kaçmışlardır. Dönemin şairleri için yüksek bir mertebe sayılan bu unvana erişemeyen şairler, Halîfe'den aldıkları bahşişlerden dolayı mutlu olarak yanlarından ayrılıp valilere, hâkimlere, komutanlara ve hatta bunlardan daha düşük makamlarda bulunan devlet erkânına dalkavukluk

⁴² Mustafa eş-Şek'a, *Rihletu's-Şi'r* (Kahire: ed-Dâru'l-Mısrıyye el-Lubnâniyye, 1997), 21-22.; Muhammed, *el-Medih*, 25.

⁴³ eş-Şek'a, *Rihletu's-Şi'r*, 23.; Nâşif, *Erva'u Mâ Kîle*, 16.

için methiyeler kaleme almışlardır. Bu yolla hem servet kazanmayı hem de sarayın içinde ve yakınlarında kalmayı amaçlamışlardır.⁴⁴

Bu dönemin methiyelerinde abartı, sadece devlet ricâlinden bahşiş almak için yapılmamıştır. Zira dönemin şairlerinden el-Farazdak (ö. 114/732) ve el-Kumeyt (ö. 126/744) gibi birtakım şairler sırf kendi siyasî görüşünü parlatmak veya kabilesini övmek maksadıyla herhangi bir yere yaranma ya da gelir elde etme amacı gütmeksizin övgü şiirleri kaleme almışlardır.⁴⁵

Dönemin şairleri medîh şiirlerinde yalnızca siyasî amaca hizmet eden methiyeler nazmetmemişlerdir. Bu dönemin methiyelerinde savaşlar ve düşmana galip gelme son derece akıcı bir biçimde vafedilmiştir. Bunun yanı sıra şairler kendilerinin ve ailelerinin şanını yüceltmek adına, hoşgörü ve cömertlik gibi bütün güzel huyların kendilerinde olduğunu anlatan methiyeler kaleme almışlardır.⁴⁶

Emevî Döneminin medîh temalı şiirlerinde göze çarpan bir diğer husus ise, şairlerin Emevî Devletinden önceki siyasî iktidarları methederek onlara öykünmeleridir. Çünkü, Emevî Devletinin kurulmasıyla birlikte Araplar yeni bölgelere yayılmışlar ve yeni bir dinin devletini tesis etmişlerdir. Bu topraklarda ikamet eden insanlar, Emevîlerin nasıl bir yönetim sergileyeceklerini bilmemelerinden dolayı tedirginlikler yaşamaktadırlar. Bu sebeple dönemin şairleri yeni fethettikleri bölgelerde yaşayan insanlara atalarının adaletini ve güvenilirliğini metheden şiirler nazmederek Halîfelerinin ve devlet ricalinin de onlar gibi adaletli olacağını bildirmeye çalışmışlardır.⁴⁷

Sadru'l-İslâm Döneminde biraz sönük kalan ve ağır aksak ilerlemeye çalışan medîh temalı şiirler Emevî Döneminde tekrar canlanmış ve içerisine yeni öğeler dahil olmuştur. Bunun yanı sıra methiyelerde sonradan gelişmiş yeni yönelimler ortaya çıkarmıştır. Methiyelerin bu dönemde tekrar kazanç kapısı haline dönüşmesi, medîh temalı şiirlerin şairlerin almış oldukları bahşişlerin gölgesinde kalması ve aynı abartılı övgülerin tekrar ediyor olması Arap edebiyatı

⁴⁴ Muhammed Mustafa Heddâre, *İtticâhât fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî fi'l-Karni's-Şânî* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1963), 370-372.; Nâşif, *Erva'u Mâ Kîle*, 16.

⁴⁵ M. Faruk Toprak, *Klasik Arap Şiirinde Ehl-i Beyt ve Şîa (7. – 12. Yüzyıllar Arası)* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2020), 82.

⁴⁶ el-Fâhûrî, *el-Câmi'*, 395.

⁴⁷ el-Fâhûrî, *el-Câmi'*, 395.

açısından kötü bir görüntü vermektedir.⁴⁸ Fakat, medîh şiirinin geçirmiş olduğu duraklama evresinden sonra bu dönemde tekrar popüleritesinin artarak gelişmesi, Emevî Dönemini methiyeler açısından önemli bir devre olarak karşımıza çıkartmaktadır.⁴⁹

Benû Umeyye'nin şairi olma şerefine nail olan, saraylarda Halîfelerin himayesi altında yaşam süren ve dönemin meşhur şairlerinden bir tanesi olarak kabul edilen Hıristiyan şair el-Ahṭal⁵⁰ (ö. 92/710) pek çok Emevî Halîfesine methiyeler nazmetmiştir. Şairin Yezîd b. Mu'âviye (ö. 64/683) için nazmettiği uzun bir methiyesinin bazı beyitleri şu şekildedir;

جَزَاكَ رَبُّكَ عَنْ مُسْتَفْرِدٍ وَحِدٍ
نَفَاهُ عَنْ أَهْلِهِ جُرْمٌ وَتَشْرِيدٌ

أَعْطَاهُ مِنْ لَدَّةِ الدُّنْيَا وَأَسْكَنَهُ
فِي جَنَّةٍ نِعْمَةٌ فِيهَا وَتَخْلِيدٌ

فَمَا يَزَالُ جَدَا نِعْمَاكَ يُمَطِّرُنِي
وَإِنْ نَأَيْتُ وَسَيْبٌ مِنْكَ مَرْفُودٌ⁵¹

“Rabbinin sana mükâfatı eşsiz bir hükümdar olmandır. Allah onun ehlinden günahı ve belgelerinden kovulmayı uzak etti.

Ona dünya lezzetlerini verdi. Onu içinde nimetler ve sonsuzluk olan cennetinde iskanlandırdı.

Bana yağdırdığın bağış ve nimetler hala devam ediyor. Senden gelen bağışlarla desteklendiğim halde senden uzaklaşsam bile.”

el-Ahṭal, bu methiyesinde genel olarak Yezîd b. Mu'âviye'nin kendisine karşı ne denli cömert davrandığını beliğ bir üslupla anlatarak memdûhunun cömertlik yönünü methetmektedir.

Emevî Döneminin önemli şii şairlerinden bir tanesi olan Kuseyyir 'Azze (ö. 105/723),⁵² Mekke emiri Hâlid b. Ubeydillâh el-Ḳasrî'nin (ö. 126/743) hutbe verirken Hz. Ali (ra.) (ö. 40/661)

⁴⁸ Nâşif, *Erva'u Mâ Kîle*, 16.

⁴⁹ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi – III Emeviler Dönemi* (Erzurum: Eser Ofset, 2012), 53-54.

⁵⁰ Emevî Döneminde yaşayan el-Ahṭal, el-Farazdağ ve Cerîr kendi aralarında yapmış oldukları nakâidleri yani atışmalarıyla meşhur olmuş şairlerdir. Bu şairlerin aralarında gerçekleştirmiş oldukları nakâidler genellikle karşılıklı hicivleşme şeklinde gerçekleşmektedir. Buna rağmen bazen bir şairin karşı tarafı hicvederken kendi kabilesinin üstün özelliklerini methettiği de görülmektedir. Nakâid konusu ve zikredilen şairlerin aralarında gerçekleşen atışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Dayf, *el-'Aşru'l-İslâmî*, 241-290.

⁵¹ el-Ahṭal et-Tağlibî, *Dîvânu'l-Ahṭal* (Beirut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994), 79.

ve Hz. Hüseyin (ra.)'e (ö. 61/680) lanet okuduğunu duymuştur. Bunun üzerine ehl-i beyti ve Hz. Ali (ra.)'yi metheden ve onları savunan bir medîh şiiri nazmetmiştir.⁵³ Şairin bu methiyesi şu şekildedir;

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ يَسُبُّ عَلِيًّا
وَحُسَيْنًا مِنْ سُوقَةِ وَإِمَامٍ
أَيْسَبُ الْمُطَيَّبُونَ جُدُودًا
وَالكِرَامِ الْأَحْوَالِ وَالْأَعْمَامِ
رَحْمَةُ اللَّهِ وَالسَّلَامُ عَلَيْهِمْ
كُلَّمَا قَامَ قَائِمٌ بِسَلَامٍ⁵⁴

“Allah, ister avamdan olsun ve ister havastan olsun Ali (ra.) ve Hüseyin’e (ra.) söven kişiye lanet etsin.

Dedeleri hoş kokulu ve temiz olan, dayıları ve amcaları ise saygın kişilerden olanlara hiç sövülür mü?

Allah’ın rahmeti ve namazda selamla kalkan herkesin selamı onlar üzerine olsun.”

Kuseyyir ‘Azze, bu methiyesinde memdûhunu soyunun şerefi ve pak olması yönünden övmektedir.

Emevî Döneminin meşhur şairleri arasında olan Cerîr (ö. 110/728) bir grup şairle birlikte Halîfe Ömer b. Abdilazîz’in (ö. 101/720) huzuruna çıktığında Halîfe için bir methiye inşâd etmiştir. Şairin inşâd ettiği bu methiyeyi Halîfe çok beğenmiş ve o anda yanında bulunan bütün parasını Cerîr’e bahşiş olarak vermiştir. Bu olayın devamında Cerîr’in, elinde parayı görenlere: “Halîfe’nin yanından çıktım fakirlere veriyor, şairleri geri çeviriyor, ben ondan razıyım.” dediği rivâyet edilmektedir.⁵⁵ Şairin Halîfe için inşâd ettiği yirmi dokuz beyitten oluşan bu methiyesinin bir kısmı şöyledir;

أَصْبَحْتَ لِلْمِنْبَرِ الْمَعْمُورِ مَجْلِسُهُ
رَيْنًا وَرَيْنَ قِيَابِ الْمَلِكِ وَالْحَجْرِ

⁵² Kemal Tuzcu, “Bir Emevî Şairi: Kuseyyir ‘Azze”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* c. 44/1, (2004), 22.

⁵³ Ebû Osman ‘Amr b. Baħr el-Câhız, *el-Beyân ve’t-Tebyîn* (Kahire: Mektebetu’l-Hancî, 1998), 3/359-360.

⁵⁴ el-Câhız, *el-Beyân*, 3/360.

⁵⁵ Ali Fâ’ûr, *Sîretu Ömer b. Abdilazîz* (Beyrut: Dâru’l-Hâdî, 1991), 75.

مِنْكُمْ عَمَارَةٌ مُلْكٍ وَاصِحِ الْغُرَرِ

فَلَنْ تَزَالَ هَذَا الدِّينِ مَا عَمِرُوا

وَمَا عَلِمْتُ لَكُمْ فِي النَّاسِ مِنْ خَطَرٍ⁵⁶

فَمَا وَجَدْتُ لَكُمْ نِدًّا يُعَادِلُكُمْ

“Meclisi imar edilmiş minber olan yere süs oldun. Saltanatın ve odaların kubbelerinin süsü oldun.

Onların (atalarının) ihyâ ettikleri bu din için, sizden birisinin parlaklıkları apaçık olan saltanatın imârî devam edecek.

Size denk olacak bir benzer bulmadım. İnsanlar içerisinde size zarar verebilecek kimse bilmedim.”

Cerîr, şiirinde Halîfe Ömer b. Abdilazîz’in cömertliğini övdükten sonra onu takvalı olması yönünden methetmektedir. Ayrıca Allah’ın o dönemin insanları arasından kendisini Halîfe olarak seçmesini Musâ (as.)’a benzetmesiyle yüceliğini, insanlar içerisinde Ömer b. Abdilazîz’e zarar verebilecek kimse olmadığını vurgulayarak Halîfe’nin cesaretini methetmektedir.⁵⁷

4. Abbâsî Şiirinde Methiye

Emevî Devletinin yıkılıp Abbâsî devletinin kurulmasıyla birlikte İslâm Devleti; ilmî, sosyal, kültürel ve siyasî açılar gibi farklı yönlerden bir hayli ilerleme kaydetmiştir. Bu ilerleme tabîi olarak medîh şiirinin farklı konularda gelişmesine imkân sağlamıştır. Abbâsî Döneminde nazmedilen methiye türündeki şiirler, Emevî Döneminde olduğu gibi iktidarı elinde bulunduran kimseler tarafından kendilerini halka benimsetmek için siyasî bir silah olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra dönemin methiyeleri kazanılan zaferleri ve iç karışıklıkları tasvir etmesi bakımından tarihi kayıtlar olarak ta karşımıza çıkmaktadır.⁵⁸ Bu dönemde medîh şiiri, Emevî Dönemindeki haricî ve Şiî hiziplerinin şiirlerinde olduğu gibi

⁵⁶ Cerîr b. ‘Atiyye, *Dîvânu Cerîr* (Beyrut: Dâru Beyrût li’-Tıbbâ’a ve’n-Neşr, 1986), 210-211.

⁵⁷ Cerîr’in methiyeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Salih Tur, *Ahtal, Ferezdak ve Cerîr’in Şiirlerinde Medih ve Hiciv* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997).

⁵⁸ Fevzî İsmâ - Fevzî Emîn, *Fî’l-Edebi’l-‘Abbâsî* (Mısır: Dâru’l-M’arifeti’l-Câmi’iyye, 2006), 212.

kişisel duyguları ifade etmekten ziyade şairlerin bağlı buldukları grubun ve mezhebin taraftarlığını yapmak için de nazmedilmiştir.⁵⁹

Bu dönemde medîh şiiri önceki dönemlere nazaran öylesine bir şüyu bulmuştur ki, diğer konularda nazmedilen şiirler methiyenin yanında küçük parça gibi kalmıştır. Abbâsî Döneminin methiyeleri çoğunlukla cömertlik, şeref, cesaret, yardım severlik, belagat, beyan ve benzeri temaları içermektedir. Dönemin methiyeleri, genellikle devletin üst kademelerindeki şahsiyetlere nazmedilmelerinden dolayı, üst tabakaya mahsus resmi şiir gibi itibar görmüştür.⁶⁰

Abbâsî Döneminin medîh şairleri Emevî Dönemi'nin medîh şairlerinden miras aldıkları, şiirle kazanç elde etme huyunu daha da ileriye taşımışlardır. Zira bu dönemin Halifeler'i, valileri, emirleri ve devletin üst kademelerinde makam sahibi olan diğer devlet ricali sürekli yanlarında kendilerini güzelce öven şairleri gezdirmişler ve kendilerine hatırı sayılır miktarda bahşişler vermişlerdir. Bu sebeple dönemin şairleri methiye nazmetme hususunda sürekli bir rekabet içerisinde olmuşlardır. Bu dönemin şairleri övdükleri kişileri memnun etmek ve onların bahşişlerini kazanabilmek adına kaleme aldıkları methiyelerinde küfür derecesine varacak kadar abartıya kaçmışlar ve bu tavırları da memdûhları tarafından desteklenmiştir. Abbâsî Döneminde saraylarda israf had safhaya ulaşmış olduğu için devlet ricali kendilerini övme derecelerine göre şairlere bahşiş dağıtma hususunda bir beis görmemişlerdir. Dönemin saraylara giremeyip halk arasında kalan şairleri, medîh şiirinin kazanç kapısı haline dönüşmesi sebebiyle şehir şehir, panayır panayır gezerek nazmetmiş oldukları methiyeleri satarak geçimlerini sağlama ve zengin olma derdine düşmüşlerdir.⁶¹ Bu dönemde üst tabakaya mahsus olan, resmi şiir gibi itibar gören, gerçeklikten ve toplumsal duyguları yansıtmaktan oldukça uzak olan methiyelerin yanı sıra halk arasında, bütün toplumla ilişkili genel duyguları yansıtan methiyeler de nazmedilmiştir. Bu tür medîh şiirleri Abbâsî toplumundaki çeşitli manzaları, farklı renkleri, dönemin gerçek düşünce yapısını, gerçek sosyal hayatını ve değişik konumdaki insanların eğilimlerini tasvir etmektedir.⁶²

⁵⁹ Ahmed Ebû Hâka, *Fennu'l-Medîh ve Te'tavvuruhu fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî* (Beyrut: Menşûrâtu Dâri'ş-Şarkî'l-Cedîd, 1962), 198-199.

⁶⁰ el-Fâhûrî, *el-Câmi'*, 669-670.; Nâşîf, *Erva'u Mâ Kîle*, 17.

⁶¹ Muhammed, *el-Medîh*, 39.; el-Fâhûrî, *el-Câmi'*, 670-671.; Kenan Demirayak, *Abbâsî Edebiyatı Tarihi* (Erzurum, Şafak Yay., 1998), 67.

⁶² el-Fâhûrî, *el-Câmi'*, 672.

Abbâsî Döneminin meşhur şairlerinden birisi olan, sürekli komutanlara ve valilere medîh şiiri nazmettiği bilinen Beşşâr b. Burd'un (ö. 167/783) Basra valisi Ukbe b. Selm'in huzurunda onu öven bir methiye inşâd ettiği ve bu methiyenin mukabilinde valinin şaire on bin dirhem bahşış verdiği rivâyet edilmektedir.⁶³ Şairin bu methiyesinin bazı beyitleri şu şekildedir;

مَا لِكِي تَنْشَقُّ عَنْ وَجْهِهِ الْحَرْبُ
كَمَا انْشَقَّتِ الدُّجَى عَنْ ضِيَاءِ
لَا يَهَابُ الْوَعَى وَلَا يَعْبُدُ الْمَالَ
وَلَكِنْ يُهَيِّنُهُ لِلتَّنَاءِ
أَسَدٌ يَقْضِمُ الرِّجَالَ وَإِنْ
شِئْتَ فَغَيْثٌ أَجْشُ نُرِّ السَّمَاءِ⁶⁴

“O, karanlıkta ışığın parladığı gibi yüzünde savaşın parladığı, avucundan cömertlik fışkırandır. O, savaştan çekinmez. Mala mülke tapmaz. Ancak övgü için malını bol bol dağıtır. O adamları ağızında çiğneyen bir aslandır. Ondan bir bağış istersen gökyüzündeki suyu bol, gök gürültüsü çok olan bulutun yağmuru gibidir.”

Beşşâr b. Burd'un bu methiyesinin geneline baktığımızda, teşbih sanatını usta bir biçimde kullanarak, memdûhunun cömertlik ve cesaret yönlerini övdüğünü görmekteyiz.

Dönemin önde gelen şairleri arasında yer alan Ebû Nuvâs (ö. 198/813), Halife Hârûn er-Reşîd (ö. 198/813) için nazmettiği methiyesinde yüklü bir bahşış alabilmek için memdûhunu guluv derecesinde övmektedir. Şairin bu şiirinin bazı beyitleri şöyledir;

تَنَازَعَ الْأَحْمَدَانِ الشَّبَهَ فَاشْتَبَهَا
خَلْقًا وَخُلُقًا كَمَا قَدَّ الشِّرَاكَانَ
شِبْهَانَ لَا فَرْقَ فِي الْمَعْقُولِ بَيْنَهُمَا
مَعْنَاهُمَا وَاحِدٌ وَالْعِدَّةُ اثْنَانِ
هُوَ الَّذِي امْتَحَنَ اللَّهُ الْقُلُوبَ بِهِ
عَمَّا تَجْمَعُ مِنْ كُفْرٍ وَإِيمَانِ⁶⁵

⁶³ Ebû'l-Ferec el-İsfehânî, *Kitâbu'l-Eğânî* (Beyrut: Dâru Şâdır, 2008), 3/131.

⁶⁴ Beşşâr b. Burd, *Dîvânü Beşşâr b. Burd* (Cezayir: Vizâratu's-Sekâfe, 2007), 1/132-138.

⁶⁵ Ebû Nuvâs, *Dîvânü Ebî Nuvâs* (Ebû Zaby (Dubai): Dâru'l-Kutubi'l-Vataniyye, 2010), 355.

“İki Ahmed benzerlikte çekiştirler. İkisi de bağcıkların kesildiğinde eşit oldukları gibi yaratılış ve huy olarak birbirlerine benzer oldular.

İkisi birbirine benzerdir, akıl çerçevesi içerisinde ikisi arasında bir fark yoktur. İkisinin anlamı bir, sayıları ikidir.

O, Allah’ın göğüslerinde küfrü ve imanı saklayanların kalplerini imtihan ettiği kişidir.”

Şair bu şiirinde memdûhunu Hz. Peygamber’e (sav.) benzetmek suretiyle huyunu ve ahlakını övmektedir. Bunun yanı sıra hilâfetin Allah tarafından el-Emîn’e verildiğini vurgulayarak memdûhunun siyasî propagandasını yapmaktadır. Ebû Nuvâs’ın bu şiiri Abbâsî Dönemindeki şairlerin methiyelerinde ne denli ifrata kaçtıklarına güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Abbâsî Döneminin meşhur medîh şairlerinden bir tanesi olan Ebû Temmâm (ö. 231/846), Araplar ile Bizanslılar arasında geçen ve Arapların kesin bir zaferiyle sonuçlanan savaştan sonra el-Me’mûn diye tanınan Muhammed el-Meḥdî’yi (ö. 218/833) metheden elli dört beyitten oluşan uzun bir kaside nazmetmiştir.⁶⁶ Bu methiyenin bazı beyitleri şu şekildedir;

حَتَّى يَقُولُوا قَدْرَهُ الْهَامُ

مَنْ لَا يُحِيطُ الْوَاصِفُونَ بِقَدْرِهِ

فَكَأَنَّمَا حَسَنَاتُهُ آثَامُ

يَتَجَنَّبُ الْآثَامَ ثُمَّ يَخَافُهَا

وَاللَّهُ يَعْلَمُ ذَاكَ وَالْأَقْوَامُ⁶⁷

إِنَّ الْمَكَارِمَ لِلْخَلِيفَةِ لَمْ تَزَلْ

“Betimleyicilerden hiç kimse onun gücünü tam olarak bilemez. Ta ki onun gücü ilhamdır derler.

O, günahlardan kaçınır. Sonra onlardan korkar. Sanki onun iyilikleri kabahatlerdir.

Soylu davranışlar Halîfe’den hiç ayrılmadı. Bunu Allah da kavimler de bilir.”⁶⁸

Şair, bu kasidesinde oldukça belliğ bir üslup ile memdûhunun adalet, cesaret ve şefkat yönlerini methetmektedir. Kasidesinin sonlarına doğru ise ayrı ayrı tavsif edemediği bütün güzel huyların el-Me’mûn’da bulunduğunu iddia ederek methiyesinde abartıya kaçmıştır.

⁶⁶ Ebû Hâka, *Fennu’l-Medîh*, 225.

⁶⁷ el-Ḥaḫîb et-Tebrîzî, *Şerḫü Dîvânî Ebî Temmâm* (Beyrut: Dâru’l-Kitâbî’l-‘Arabî, 1994), 2/72-76.

⁶⁸ Bu şiirin bir kısmının tercümesi daha önce Yakup Göçemen tarafından yapılmıştır. Bkz.: Yakup Göçemen, *Ebû Temmâm Habîb b. Evs et-Tâî’nin Hayatı, Eserleri ve Arap Edebiyatındaki Yeri* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 185-186.

5. Endülüs Şiirinde Methiye

Arap hâkimiyetindeki Endülüs'te kaleme alınan ilk medîh temalı şiirler, Doğu Arap şiirindeki genel çerçevede nazmedilmiştir. Bu dönemde yaşayan şairler, medîh şiiri nazmetmek istediklerinde Doğulu eski şairleri veya Abbâsî şairlerini kendilerine örnek olarak almışlardır. Hatta valiler döneminde Doğu Arap dünyasından Endülüs'e heyetler halinde şairler gelerek burada şiir nazmetmeye başlamışlardır.⁶⁹ Bu sebeplerle fetih ve valiler dönemlerinde Endülüs methiyeleri, Doğu Arap şiirinin devamı ve kopyası niteliğinde olmuştur.

Endülüs'te, Abdurrahmân ed-Dâhil'in Kırıtuba'da Emevî Devletini kurmasıyla birlikte şairlerin medîh şiirine daha çok yönelmeye başladıkları görölmektedir. Abdurrahmân el-Evşat (ö. 238/852) ile birlikte ise şairlerin methiye konusundaki şiirlere olan ilgileri daha da artmıştır.⁷⁰ Endülüs'te medîh şiirinin başlangıcı olarak görölen bu döneme Doğu'yu taklit dönemi adı verilmektedir. Bu dönemde yaşayan şairlerin methiyelerinin konularını genellikle cesaret, savaş ve özlem duydukları ana vatanları oluşturmaktadır.⁷¹ Endülüs'te nazmedilen medîh temalı şiirler her ne kadar üslup ve konu bakımından Doğu Arap şiirinin kopyası ve devamı gibi gözükse de Araplar, Endülüs'ü fethettikten sonra burada daha öncesinde alışık olmadıkları iklim koşulları ve dolayısıyla doğal güzelliklerle karşılaşmışlardır. Endülüs'ün bu doğal güzellikleri Arapların şiir konusundaki yetkinliklerini daha da geliştirerek onları şiirlerinde kısa ve hafif bahirler kullanmaya sevk etmiştir.⁷² İklimsel olarak kısıtlı imkânlarla sahip olan Doğu Arap dünyasına nazaran Endülüs Arap dünyası medîh şiirini daha da geliştirmiştir. Bu tür şiirler Doğu Arap dünyasında daha çok üst ve orta tabakadan insanlara hitap ederken Endülüs Arap toplumunda, toplumun her kesiminden insana hitap eden popüler bir temaya dönüşmüştür.⁷³

Medîh temalı şiirler, Endülüslü şairler arasında da kendi Halifelerinden veya devlet ricalinden hediye, bahşış ve atiyeler alabilmek adına, son derece popüler olmuştur. Bu dönemde şairler, her ne kadar gelir elde etmek amacıyla methiye türündeki şiirleri nazmetmiş olsalar

⁶⁹ Ahmed Heykel, *el-Edebu'l-Endelusî mine'l-Feth ilâ Suqûti'l-Hilâfe* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1985), 61.

⁷⁰ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî 'Aşru'd-Duvel ve'l-İmârâti'l-Endelus* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1989), 172.

⁷¹ Ahmed b. Muhammed el-Maqqarî et-Tilimsânî, *Nefhu't-Tîb* (Beyrut: Dâru Şâdir, 1968) 1/264-265.

⁷² M. Faruk Toprak, "Endülüs Şiirine Genel Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 32/1-2 (1988), 157.

⁷³ Ignace Goldziher, *Klasik Arap Literatürü* çev. Azmi Yüksel ve Rahmi Er (Ankara: İmaj Yay., 1993), 149.

da, şiirle kazanç sağlama Endülüs'te şiirin gelişmesine ve yayılmasına oldukça yardımcı olmuştur. Özellikle medîh temalı şiirlerin Halîfeler ve devlet ricali tarafından beğenilmesi, teşvik edilmesi ve şairlerin nazmettikleri methiyeleriyle gelir elde etmeleri, Endülüs'te methiye türünün gelişimine önemli derecede katkı sağlamıştır.⁷⁴

Endülüs'te Araplar ile muvelledûn arasında yayılan milliyetçilik hareketinde şiirin bir silah gibi kullanılması, şiirin gelişmesine ve etkisini arttırmasına katkı sağlamıştır. Zira Arap kavmiyetçiliği yapan şairler kendi ırklarını övüp bununla böbürlenirken bazı İspanya kökenli muvelled şairler de İspanyol ırkını savunmuşlardır. Bu durum tabîi olarak Endülüs'te medîh şiirinin gelişimine katkı sunmuştur. Endülüs'te yaşanan ırkçı çekişmeler Hilâfet Döneminin ilk yıllarında etkin olsa da Endülüs'ün ilk Halifesi olan III. Abdurrahmân'ın almış olduğu önlemler sayesinde sona ermiş ve ırkçılık yapan topluluklar arasında "Endülüslülük" düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır.⁷⁵

Endülüs, Hilâfet Döneminde devlet idarecilerinin çabaları neticesinde önceki dönemlere göre kültürel anlamda kapsamlı bir kalkınma hareketi gerçekleştirerek zirve noktasına ulaşmıştır. Hilâfet Döneminde Endülüs'e ait bilimsel bir karakterin oluşması, bu karakterin güçlenmesi ve son derece özgür bir biçimde içerik üretmesi, bu dönemde gerçekleştirilen kültürel kalkınmanın tezahürlerinden bir tanesi olarak temayüz etmektedir. Bu dönemde devletin içinde bulunmuş olduğu koşullar, Endülüs toplumunun yakalamış olduğu refah seviyesi, bu toplumun bileşenleri olan milletler arasında Endülüslülük duygusunun hâkim kılınarak birliğin tesis edilmesi, bağımsızlık, güvenliğin sağlanması ve toplumun medenileşmesi halkın kültürel düzeyinin artmasına ve edebî faaliyetlerin yüksek bir seviyeye ulaşmasına sebep olan önemli etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁶

Hilâfet Döneminde gerçekleştirilen kültürel kalkınmada büyük pay sahibi olarak, Halîfe III. Abdurrâhman en-Nâşır ve oğlu Halîfe II. Hâkem el-Mustensır gözükmektedir. Bu iki Halîfe, Endülüs'te edebî ve kültürel bir ortam oluşturmaya çalışmakla yetinmemişlerdir. Onlar,

⁷⁴ et-Tilimsânî, *Nefhu't-Tîb*, 4/167-168.; Ömer Ferrûh, *Târîhu'l-Edebi'l-Arabî* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1981), 4/194-197.

⁷⁵ Heykel, *el-Edebu'l-Endelusî*, 132-133.; Mehmet Özdemir, *Endülüs Müslümanları Kültür ve Medeniyet* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 18-19.

⁷⁶ Heykel, *el-Edebu'l-Endelusî*, 184.; Şehabettin Ergüven, "X. Ve XI. Yüzyıllarda Endülüs'ün İlmî ve Edebî Panorasına Genel Bir Bakış", *İslam San'at, Tarih, Edebiyat ve Musîkî Dergisi* 15 (2010), 19.

Doğu'nun önde gelen, her alandan ilim adamlarını Endülüs'e çekmeye çalışarak kendilerini desteklemişlerdir. Bununla da yetinmeyip çeşitli bölgelerde bulunan değerli kitapları Endülüs'e getirtmişlerdir. İki Halife, Endülüs'te yaşayan Doğulu ve Endülüslü ilim adamlarını farklı ilim dallarında eserler telif etmeye teşvik ederek Endülüs'ün Hilâfet Dönemi'nde kültürel bakımdan her yönüyle gelişmesini sağlamışlardır.⁷⁷

Dönemin meşhur şairleri arasında gösterilen Ebû'l-Muḥaşşâ, Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu Abdurrahmân ed-Dâhil için birçok methiye nazmetmiştir. Şairin I. Abdurrahmân ve oğlu Emîr Süleymân'ı (ö. 184/800) methettiği bir kasidesinin bazı beyitleri şu şekildedir;

رَشَدَ الْخَلِيفَةَ إِذَا عَوُوا فَرَمَاهُمْ بِالْمُؤِيدِ الْجَهْمِ وَالْمُتَأَزَّرِ
فَعَدَا سَلِيمَانَ السَّمَاحُ عَلَيْهِمْ كَاللَّيْثِ لَا يَلْوِي عَلَى مُتَعَدِّرِ
وَهُوَ الَّذِي وَرَثَ النَّدَى أَهْلَ النَّدَى وَمَا مَعَبَّةَ يَوْمِ وَاِذِ الْأَحْمَرِ⁷⁸

“Kaba ve güçlü olan Mecûsîlere hâkim olan Halife, yoldan çıktıkları zaman onları oklarıyla vurarak ferasetini gösterdi.

Çokça müsamahakâr olan Süleyman bir sabah vakti özrünü beyan eden kişiyi umursamayan aslan gibi onların üzerine gitti.

O, cömertliği cömertliğe ehil olan kişilerden miras almıştır. Vâdî'l-Aḥmer gününün akıbetini ortadan kaldırmıştır.”

Ebû'l-Muḥaşşâ, bu methiyesinde birinci memdûhu olan Abdurrahmân ed-Dâhil'i zekâ, cesaret ve savaşçılık yönlerinden methetmektedir. İkinci memdûhu olan Emîr Süleymân'ı ise cömertlik ve cesaret yönlerinden övmektedir.

Yahyâ b. Ḥakem el-Ġazâl (ö. 250/864), Emirlik Döneminde yaşamış ve Abdurrahmân el-Evşat diye meşhur olmuş olan emir II. Abdurrahmân'ın şairi olma konumuna erişmiştir. Emir,

⁷⁷ Ebû'l-Kâsım Şâ'id el-Endelusî, *Kitâbu Ṭabaḳâtu'l-U'mem* (Beyrut: el-Maṭba'atu'l-Kâsûlikiyye, 1912), 65-66.

⁷⁸ Lisânu'd-Dîn b. el-Ḥaṭîb, *el-İḥâta fi Aḥbâri Ġirnaṭa* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 4/198.

el-Ğazâl'ı Konstantiniyye'ye elçi olarak gönderdiğinde şair burada kralın oğlu için bir şiir nazmetmiş ve bu şiirinde prensi övmüştür.⁷⁹ el-Ğazâl'ın bu şiirinin bazı beyitleri şöyledir;

كَجِيلِ الطَّرْفِ ذِي عُنُقٍ طَوِيلِ

وَأَعْيَدَ لَيْنِ الْأَعْطَافِ رَخِصِ

يَلُوحُ كَرُونِقِ السِّيفِ الصَّقِيلِ

تَرَى مَاءَ الشَّبَابِ بَوَجَّتَيْهِ

فَتَحْقِرُهُ وَلَا هُوَ بِالطَّوِيلِ⁸⁰

عَلَى قَدِّ سَوَاءٍ لَا قَصِيرِ

“(O prens) gözü sürmeli, boynu uzun olan vücudu yumuşak, narin güzel boyunludur.

Gençlik suyunun onun elmacık kemiklerinde cilalı bir kılıcın parlaklığı gibi parladığını görürsün.

Vücudu eşit bir yapıdadır. Ne hor göreceğin bir kısıktadır ne de uzundur.”

Yahyâ b. Hâkem el-Ğazâl, bu şiirinde genel olarak memdûhunun fiziksel özelliklerini değişik sıfatlarla niteleyerek övmektedir. Bunun yanı sıra prensin soyunun asilliğini de methetmektedir.

Endülüs'te yaşamış meşhur şairlerden İbn 'Abd Rabbihi, devlet ricali için nazmettiği methiyeleri sebebiyle devlet şairi, Halîfe şairi gibi unvanlar kazanmıştır. Şairin Halîfeler, vezirler, komutanlar ve diğer devlet adamları için kaleme almış olduğu methiyeler, kendisine sarayların kapılarını açmıştır. İbn 'Abd Rabbihi, fakir bir ailede yetişmesine karşın, nazmetmiş olduğu methiyelerinin edebi açıdan güzel olması sayesinde zengin bir hayat sürmüştür.⁸¹

Şairin dîvânını incelediğimizde devlet kademesindeki şahsiyetler için birçok methiye kaleme aldığını görmekteyiz. Şairin, el-Montolûn savaşından sonra Halîfe III. Abdurrahmân'ı övdüğü bir kasidesinin bazı beyitleri şöyledir;

وَالْعَزَّ أَوْلَاكَ وَالتَّمَكِينُ أَخْرَاكَ

فَصَلَّتْ وَالنَّصْرُ وَالتَّأْيِيدُ جُنْدَاكُمَا

هَذَا بِيَمْنَاكَ بَلْ هَذَا بِيُسْرَاكَ

طَلَعَتْ بَيْنَ النَّدَى وَالْبَأْسِ مُبْتَهَجًا

⁷⁹ İbn Sa'îd el-Mağribî, *el-Muğrib fi Hulâ el-Mağrib* (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1955), 2/57-58.

⁸⁰ Yahyâ b. Hâkem el-Ğazâl, *Dîvânü Yahyâ b. Hâkem el-Ğazâl* (Beyrut: Dâru'l-Fikri'l-Mu'âşır, 1993), 68-69.

⁸¹ Muhammed b. 'Ubeydillâh b. Hâkân, *Maṭmaḥu'l-Enfus ve Mesrahu't-Teenus* (Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle, 1983), 270-275.; Muhammed Rıdvân ed-Dâye, *fi'l-Edebi'l-Endelusî* (Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 2000), 62 ve 300.

بِالْفَتْحِ يَقْصِمُ مَنْ فِي الْأَرْضِ نَاوَاكَا⁸²

يَمْضِي أَمَامَكَ نَصْرُ اللَّهِ مُنْصَلِتًا

“Sen saldırdığın zaman zafer ve destek senin iki ordun oldular. Senin başın şeref, sonu sağlamlıktır.

Cömertlik ve yiğitlik arasında bahtiyar bir şekilde belirdin. İşte bu senin sağın bu da solun.

Allah’ın yardımını senin önünde fethi aydınlatarak ilerler. Yeryüzündeki düşmanlarını helak eder.”

İbn ‘Abd Rabbihi, bu methiyesinde memdûhunun cesaret, savaşçılık, yiğitlik, öne atılma, cömertlik, şeref, soyluluk gibi özelliklerini övmektedir.

İbn Hânî’, Ehl-i Beyt ve Şîa hakkında nazmettiği bir diğer methiyesinde Cafer b. Ali ve oğlu İbrahim’i övmektedir. Şairin, İbrahim’in saltanatın sahibi olması gerektiğini ima ederek memdûhunu övdüğü bu methiyenin bazı beyitleri şöyledir;

مَلِكًا لِأَبْسَا جَلَالَةَ مُلْكِ

لَا أَرَى كَابِنِ جَعْفَرِ بْنِ عَلِيٍّ

رَوْعَةَ لَا يَرِيبُ سِتْرًا هَتَكَ

هَتَكَ الظُّلْمَ وَالظَّلَامَ بِهِ دُو

وَمَاءُ الثَّرَى مُجَاجَةً مِسْكِ⁸³

يَطَأُ الْأَرْضَ فَالْتَرَى لَوْلُو رَطْبُ

“Ali’nin oğlu Cafer’in oğlu (İbrahim) gibi saltanatın görkemini kuşanan bir sultan görmüyorum. Zulmü ortadan kaldırdı. Karanlıkları parçalayarak aydınlığa kavuşturdu. O, kimsenin örtüsünü yırtarak şüpheye düşürmeyen heybet sahibidir.

Yere basar, bastığı nemli toprak ıslak incidir. Nemli toprağın suyu miskin öz suyudur.”

İbn Hânî’, bu methiyesinde memdûhunun soyu, azameti, yüce gönüllüğü, cömertliği gibi hasletlerini övmektedir.

Sonuç

Methiye türü, Cahiliye Döneminin başlarında müstakil kaside şeklinde işlenmemiştir. Zikredilen dönemde Nâbiğa ez-Zubyânî, kralları övmek suretiyle bu şiir türünü kazanç kapısı haline getirmiştir. Dönemin şairleri gelir elde etme maksadıyla müstakil kaside formunda

⁸² İbn ‘Abd Rabbihi, *Divanu İbni ‘Abdi Rabbihi* (Beirut: Mu’essesetu’r-Risâle, 1979), 127-128.

⁸³ İbn Hânî’ el-Endelusî, *Divânu İbn Hânî’ el-Endelusî* (Beirut: Dâru Beyrut, 1980), 249-250.

methiyeler nazmetmeye başlamışlardır. Zikredilen dönemde halk tarafından şairlere atfedilen değer sebebiyle insanlar, şairlerin övdükleri kabile reislerine veya krallara tabi olmuşlardır. Bundan dolayı da idareciler medîh şairlerine ihsanda bulunmakta oldukça cömert davranmışlardır.

Sadru'l-İslâm Döneminde İslâmiyet'in yeni doğması, yayılmaya başlaması ve Müslümanların genelde mücadele halinde olmaları medîh şiiriyle meşgul olmalarına pek imkân bırakmamıştır. Bu yüzden zikredilen dönemde methiyeler kısmen inkıtaa uğramıştır. Bu dönemde nazmedilen methiyelerde içerik olarak bazı motifler değişmiştir. Zira İslâmiyet, methiyelerde cahiliye adetleri ile övünmeyi yasaklamıştır. Sadru'l-İslâm Döneminde şairler medîh şiiriyle kazanç sağlamamışlardır. Bunun sebebi zikredilen dönemin devlet adamlarının şiirle kazanç sağlamayı çirkin bir iş olarak görmesidir.

Emevî Döneminde methiyelerde, Cahiliye Döneminde olduğu gibi ırk ve kabile ile övünme yeniden başlamıştır. Bu dönemde methiyeler Emevî, Şîa, Hâricî ve Zubeyrî hizipleri gibi siyasî grupların propaganda aracı haline dönüşmüştür. Cahiliyede ortaya çıkan ve Sadru'l-İslâm Döneminde son bulan methiyeyle kazanç sağlama geleneği bu dönemde tekrar ortaya çıkmıştır. Dönemin medîh kasidelerinin formunda bir değişiklik olmamıştır.

Abbâsî Döneminde yönetimi elinde bulunduran devlet ricâli methiyeleri kendilerini halka benimsetmek için bir araç olarak kullanmışlardır. Bu dönemde de siyasî grupların ve mezheplerin taraftarlığını yapmak için methiyeler kaleme alınmıştır. Doğu Arap dünyasında medîh türü en çok bu dönemde yayılmıştır. Zikredilen dönemde önceki dönemde olduğu gibi medîh şiiri bir kazanç kapısı olarak kalmaya devam etmiştir. Bu dönemde nazmedilen methiyelerin formunda da değişiklik olmamıştır. Abbâsî Döneminde toplumsal duyguları yansıtan methiyeler de kaleme alınmıştır.

Arap hâkimiyetindeki Endülüs'te kaleme alınan ilk methiyeler, Doğu Arap şiirindeki genel çerçevede nazmedilmiştir. Endülüs'te nazmedilen methiyeler üslup ve konu bakımından Doğu şiirinin kopyası ve devamı gibi gözüксе de Araplar, Endülüs'ü fethettikten sonra önceden görmedikleri iklim koşulları ve doğal güzelliklerle karşılaşmışlardır. Endülüs'ün doğal güzellikleri Arapların şiir konusundaki yetkinliklerini daha da geliştirerek, şiirlerinde kısa ve hafif bahirler kullanmaya sevk etmiştir. Endülüs İslâm Devletinde de yaşanan siyasî çekişmeler

methiyeye doğrudan etki etmiştir. Endülüslü şairler, Doğulu şairler gibi methiyeyi kazanç kapısı olarak görmüşlerdir.

Kaynakça / References

- Ayyıldız, Esat. “Alkame b. ‘Abede el-Fahl ve İki Kasidesi” *İslâm, San’at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi* 36 (2020), 389-415.
- Ayyıldız, Esat. “el-Ahtal’ın Emevilere Methiyeleri” *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 57/2 (2017), 936-960.
- Ayyıldız, Esat. “el-Buhturî’nin Methiyeleri”. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2021), 136-153.
- Ayyıldız, Esat. “el-Mutenebbî’nin Seyfüddevl’e ye Methiyeleri (Seyfiyyât)” *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2020), 497-518.
- Ayyıldız, Esat. “Hassân b. Sâbit’in Methiyeleri” *ICHES Uluslararası İnsani Bilimler ve Eğitim Bilimleri Kongresi* editör: Meriç Eraslan. 286-298. İzmir: Asos Yayınevi, 2019.
- Ayyıldız, Esat. “Klasik Arap Methiyelerinde Yaygın Şekilde Övülen Özellikler” *Filoloji Alanında Teori ve Araştırmalar II* Editör: Yılmaz Kurt 67-95. Ankara: Gece Kitaplığı, 2020.
- Beşşâr b. Burd. *Dîvânu Beşşâr b. Burd.* Cezayir: Vizâratu’s-Sekâfe, 2007.
- Cerîr b. ‘Açıyye. *Dîvânu Cerîr.* Beyrut: Dâru Beyrût li’t-Ṭibâ’a ve’n-Neşr, 1986.
- Daş, Fuat. “İki Kaside Bağlamında Mütenebbî’nin İhşîdî Hükümdarı Ebü’l-Misk Kâfûr’a Methiye ve Hicivleri” *Nüşa* 22/54 (2022), 43-72.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî ‘Aşru’d-Duvel ve’l-İmârâti’l-Endelus.* Kahire: Dâru’l-Me’ârif, 1989.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî el-‘Aşru’l-Câhilî.* Kahire: Dâru’l-Me’ârif, 1960.
- Dayf, Şevkî. *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî el-‘Aşru’l-İslâmî.* Kahire: Dâru’l-Me’ârif, 2002.
- Demirayak, Kenan. *Abbâsî Edebiyatı Tarihi.* Erzurum: Şafak Yayınevi, 1998.
- Demirayak, Kenan. *Arap Edebiyatı Tarihi – III Emevîler Dönemi.* Erzurum: Eser Ofset, 2012.
- Durmuş, İsmail. “Methiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 29/406-408. İstanbul: TDV Yayınları, 2004.
- Ebû Hâka, Ahmed. *Fennu’l-Medîh ve Tetavvuruhu fi’s-Şi’ri’l-‘Arabî.* Beyrut: Menşûrâtu Dâri’s-Şarķi’l-Cedîd, 1962.
- Ebû Nuvâs. *Dîvânu Ebî Nuvas.* Dubai: Dâru’l-Kutubi’l-Vaṭaniyye, 2010.
- Ebû Temmâm Ḥabîb b. Evsi’t-Ṭâî. *Dîvânu’l-Ḥamâse.* Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1998.
- eḏ-Ḍabbî, el-Mufaḏḏal b. Muhammed. *el-Mufaḏḏaliyyât.* Kahire: Dâru’l-Me’ârif, 1963.
- ed-Dâye, Muhammed Rıdvân. *fi’l-Edebi’l-Endelusî.* Şam: Dâru’l-Fikr, 2000.
- Ekhtiar, Ousama. “İbn Behîc el-Endelûsî’nin Hz. Aişe’ye Methiyesi (Lafız ve Delalet Açısından Bir Araştırma)” *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2013), 29-62.
- el-Câhîz, Ebû Osman ‘Amr b. Baḥr. *el-Beyân ve’t-Tebyîn.* 3 Cilt. Kahire: Mektebetu’l-Ḥancî, 1998.
- el-Cumaḥî, Muhammed b. Sellâm. *Ṭabaḳâtu’s-Şu’arâ’.* Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2001.
- el-Endelusî, Ebû’l-Kâsım Şâ’id. *Kitâbu Ṭabaḳâtu’l-U’mem.* Beyrut: el-Maṭba’atu’l- Kâsûlikiyye, 1912.
- el-Endelusî, İbn Hânî’. *Dîvânu İbn Hânî’ el-Endelusî.* Beyrut: Dâru Beyrut, 1980.
- el-Enşârî, Ḥassân b. Sâbit. *Dîvânu Ḥassân b. Sâbit el-Enşârî.* Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1994.
- el-Fâḥûrî, Ḥanna. *el-Câmi’u fi Târîhi’l-Edebi’l-‘Arabî el-Edebu’l-Ḳadîm.* Beyrut: Dâru’l-Cîl, 1985.
- el-Ğazâl, Yahyâ b. Ḥakem. *Dîvânu Yahyâ b. Ḥakem el-Ğazâl.* Beyrut: Dâru’l-Fikri’l-Mu’âşır, 1993.
- el-İsfehânî, Ebû’l-Ferec. *Kitâbu’l-Eğânî.* 25 Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, 2008.

- el-Ğayravânî, İbn Reşîk. *el-'Umde fî Şimâ'ati's-Şi'ri ve Nakdihi*. Kahire: Mektebetu'l-Hancî, 2000.
- el-Mağribî, İbn Sa'îd. *el-Muğrib fî Hulâ el-Mağrib*. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1955.
- el-Makkarî et-Tilimsânî, Ahmed b. Muhammed. *Nefhu't-Tîb*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru Şâdir, 1968.
- Ergüven, Şehabettin. "X. Ve XI. Yüzyıllarda Endülüs'ün İlmî ve Edebî Panoramasına Genel Bir Bakış", *İslam San'at, Tarih, Edebiyat ve Musîkî Dergisi* 15 (2010), 19.
- er-Râfî'î, Mustafa Sadık. *Târîhu Âdâbi'l-'Arab*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2000.
- eş-Şek'a, Mustafa. *Rihletu's-Şi'r*. Kahire: ed-Dâru'l-Mısrıyye el-Lubnâniyye, 1997.
- et-Tağlibî, el-Ahğal. *Dîvânu'l-Ahğal*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994.
- et-Tebrîzî, el-Hağîb. *Şerhu Dîvâni Ebî Temmâm*. 2 Cilt. Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1994.
- Fâ'ûr, Ali. *Siretu Ömer b. Abdilazîz*. Beyrut: Dâru'l-Hâdî, 1991.
- Ferrûh, Ömer. *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1981.
- Goldziher, Ignace. *Klasik Arap Literatürü*. Çeviren: Azmi Yüksel ve Rahmi Er Ankara: İmaj Yayınları, 1993.
- Göçemen, Yakup. *Ebû Temmâm Habîb b. Evs et-Tâ'nin Hayatı, Eserleri ve Arap Edebiyatındaki Yeri*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Hazer, Dursun. "Hz. Muhammed'in Şairi Hassân b. Sâbit'in Şiirlerinde Övülen ve Yerilen Değerler" *İslâmî İlimler Dergisi* 1/1 (2006), 85-116.
- Heddâre, Muhammed Mustafa. *İtticâhât fî's-Şi'ri'l-'Arabî fî'l-Ğarnî's-Sânî*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1963.
- Heykel, Ahmed. *el-Edebu'l-Endelusî mine'l-Feth ilâ Sukûti'l-Ğilâfe*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1985.
- İbn 'Abd Rabbihi. *Divanu İbni 'Abdi Rabbihi*. Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle, 1979.
- İbn Kuteybe. *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ'*. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1958.
- İmru'u'l-Ğays. *Dîvânu İmri'i'l-Ğays*. Kahire, Dâru'l-Me'ârif, 1984.
- İsâ, Fevzî - Emîn, Fevzî. *Fî'l-Edebi'l-'Abbâsî*. Mısır: Dâru'l-M'arifeti'l-Câmi'iyye, 2006.
- Ka'b b. Zuheyr. *Dîvânu Ka'b b. Zuheyr*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998.
- Ğudâme b. Cafer, Ebû'l-Ferec. *Kitâbu Nakdi's-Şi'r*. İstanbul: Matba'atu'l-Cevânib, 1881.
- Lisânu'd-Dîn b. el-Hağîb. *el-İhâta fî Ahbâri Ğirnâta*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- Mahmoud, Nairouza "Sahabe-i Kirâm'ın Peygamber Efendimize Methiyeleri" *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2015), 159-195.
- Maral, Cüneyt. "Mervân b. Ebî Hafsa ve Methiyeleri" *Artuklu Akademi* 8/2 (2021), 400-411.
- Muhammed b. 'Ubeydillâh b. Ğâkân. *Mağmahu'l-Enfus ve Mesrahu't-Teennus*. Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle, 1983.
- Muhammed, Sirâcu'd-Dîn. *el-Medîh fî's-Şi'ri'l-'Arabî*. Beyrut: Dâru'r-Râtibi'l-Câmi'iyye, basım tarihi yok.
- Nâşîf, İmîl. *Erva'u Mâ Ğile fî'l-Medîh*. Beyrut: Dâru'l-Cil, 1992.
- Olçun, Muhammed Mahmut. "Cahiliye Döneminin Meşhur Üç Medîh Şairi en-Nâbiğa, Zuheyr ve el-'Aşâ" *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi* 4/1 (2022), 1-17.
- Özdemir, Mehmet. *Endülüs Müslümanları Kültür ve Medeniyet*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Öznurhan, Halim. "Arap Şiirinde Fahr Teması" *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/22 (2006), 149-160.

- Parlak, Nizamettin. "Hz. Muhammed (a.s.) için Yazılan Şiirlerin Endülüs'teki Yansımaları: Kasîde fî Medhi'n-Nebî Geleneği" *Akademik Siyer Dergisi* 2 (2020), 69-79.
- Şakr, Ahmed. *Şerhu Dîvânî 'Alkame el-Fahl*. Kahire: el-Matba'atu'l-Mahmûdiyye, 1935.
- Samancı, Yusuf Sami. "Şair-Yönetici Bağlamında Arap Şiirinde Medih Teması Üzerine Bir İnceleme" *Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (2022), 37-64.
- Sarp, Ebuzer. "Endülüs Şiirinde Medih -Murâbitlar ve Muvahhidler Dönemi" *İslami Araştırmalar Dergisi* 31/1 (2020), 89-111.
- Sezgin, Fuat. *Târîhu't-Turâsi'l-'Arabî*. Çeviren: Mahmud Fehmi Mecâzî Suudi Arabistan: İdâratu's-Seğâfe ve'n-Neşr bi'l-Câmi'a, 1991.
- Toprak, M. Faruk. "Endülüs Şiirine Genel Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 32/1-2 (1988), 157.
- Toprak, M. Faruk. *Klasik Arap Şiirinde Ehl-i Beyt ve Şîa (7. – 12. Yüzyıllar Arası)*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2020.
- Tur, Salih. *Ahtal, Ferezdak ve Cerîr'in Şiirlerinde Medih ve Hiciv*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Tuzcu, Kemal. "Bir Emevî Şairi: Kuseyyir 'Azze", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44/1, (2004), 22.
- Ürün, Ahmet Kâzım. *Klasik Arap Edebiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2015.